

מדיניות על בלימה / נתן אלתרמן

1

הדברים שלהלן אינם המשך של טענות ומענות בפולמוס-השטחים.

מצד המופשט נתמצה ויכוח זה, עד שהיה לזרא.

ואילו מן הצד המעשי הולכת ונקבעת המציאות החדשה – זו ש"השטחים" הם חלק ממנה ושלוחותיה חודרות בכל.

כך בתכניות הבטחון, כך בהסדרי המימשל, כך בתחיקה וכך במגעים ראשוניים שבתחומי הכלכלה והמסחר.

יש רק תחום אחד שבו אין קיום לא למציאות החדשה ולא לעיקרים שעליהם היא עומדת.

תחום זה הוא תחום מדיניות-החוץ של ישראל.

מדיניות זו היא שמורת-טבע שאין פחות טבעית ממנה. מדיניות זו כולה הגיון עקבי, פרט למשגה המונח ביסודה וההופך את כל הנובע מתוכו לטעות.

זו מדיניות שאין בה שינוי ותמורה. מאז הקו הפאטאלי שהותווה בה מיד לאחר ששת הימים.

רק הזמן ניגר בלי-הרף מביין ניסוחיה. כמו חול.

2

כיום עומדת מדיניות זו ושוהה רגע לאחר "נס קפריסין", לאחר שניצלנו יחד אתה משיחות אלו,

שעמדנו על מפתנן ללא תכנית. ללא עיקרי אמונה ורצון, ללא הכשרת דעת-הקהל בעולם.

שהות קצרה זו היא אולי שעת-כושר אחרונה שניתנה לציבור ולממשלה למנוע את הדברים מלשוב ולהתגלגל כקדם.

אם לא תתנער מדיניות זו מן הדמדום, המכלה את תכנה והופך אותה לתרגילי ניסוח ונתינת טיח שקוף

על גבי בקיעים, היא עשויה להשאירנו לפתע עומדים על פני קליפתה הריקה, על פי תהום.

כל שעה שנשמעת ביקורת על מדיניות זו, מזכירים דובריה את ההחלטה החגיגית של הממשלה והכנסת, כי ישראל תוסיף לעמוד על הגבולות החדשים כל עוד לא הושג הסדר שלום. החלטה זו משמיעים לנו הדוברים בנימת-קול כה סולידית ומעוררת יראת-כבוד עד שרגע אתה נרתע באמת, נוכח מופת חותך זה. ומהרהר שאם כך הדבר מה רוצים ממנה באמת, ולמה מטפסים על הקירות?

אף כי למעשה אין אותה החלטה של הממשלה והכנסת מעידה אלא על דבר אחד בלבד. היא מעידה כי העם וממשלתו בכל-זאת לא יצאו מדעתם עד כדי לוותר על ישועת הנצחון אף בלא הסדר כלשהו, ולוא גם הסדר של אמירת תודה מצד מדינות ערב על האפשרות שתינתן להן לשוב למחותנו מעל פני האדמה.

טוב שהחלטה זו של עמידה-עד-להסדר קיימת. בינתנו עוד לא נסתתרה ולא היתה לדמדום של טירוף.

אך בכל מה שמחוץ לזה מהבהב במדיניותנו אותו נצנוץ של דמדום בתכיפות רבה יותר ויותר, ואם כך יימשכו הדברים עתיד הבהוב זה להאיר את כל גיא-החזיון כולו.

הקו המנחה את מדיניות-החוץ שלנו הוא לא-לאשר ולא-להכחיש את המציאות החדשה שלאחר ששת הימים, לא לומר דבר שיש בו משום גילוי כוונותינו כלפיה או דעתנו עליה.

אך למעשה לא פסקה מדיניות זו מלומר כל מה שאפשר כדי למנוע את הרושם שהמציאות הזאת, כמו שהיא, יש לה אחיזה בהגיון ההווה, או במורשת העבר, או בכורח בטחוננו של העתיד. מדיניות-החוץ שלנו ראתה לנכון להצהיר בכל הזדמנות נאותה, כי המפה החדשה של ישראל אינה עולה בד בבד עם אפשרות השלום באיזור.

היא לא חדלה מלדון לכף-חובה כל מי שטוען לזכויות או לקשרים העשויים לשוות למציאות חדשה זו תוקף שאינו פרי הכיבוש הצבאי בלבד.

היא לא חדלה ממאמצים למנוע, או להפריך, כל צעד העשוי לשנות במשהו את משמעותה של מציאות זו, מבחינת תקנות נוהל לפחות, לגבי מה שהיה לפני החמישה ביוני. מבחינה עקרונית לא נבדלה מדיניותנו, לענין זה, מעיקרי השקפותיו של הצד שהובס במלחמת ששת-הימים.

בהבדל אחד.

ההבדל הוא בכך שמדינות-ערב ובעלות-בריתן באו"ם אומרות כי מציאות זו צריכה להשתנות מיד, לפני כל משא-ומתן, ואילו המדיניות הישראלית אומרת כי שום שינוי לא יבוא עד למשא-ומתן ישיר.

אלא שגם עיקר זה של משא-ומתן ישיר כבר אינו מה שהיה, אף שאנו מתאמצים למחות את עקבות סטייתנו ממנו, ומקדישים לכך הסברים דקים של העמדת-פנים והתחמקות.

5

משום כך לא נמצא אפילו מי שיתמה על שאסיפת ארגונים-למען-ישראל בארצות הברית מקבלת בתשואות את דבריו של עוזר שר-החוץ האמריקאי, באמרו שהבעיה כולה מתמצית בשני עיקרים: הכרה מצד מדינות-ערב בקיומה של ישראל ונסיגה ישראלית מאזורי הכיבוש.

כן, אדם צריך לשהות רגע כדי לתפוס מה פירוש הדבר שאפילו עכשיו, לאחר שישראל היכתה את צבאות-ערב מכה גדולה כל-כך, עדיין העולם שואל מה לעשות כדי שהערבים יכירו בקיומה. אלא שלאור מדיניותנו, אתה מתחיל להבין אפילו מדוע משתמע מבין השיטין של דברי עוזר שר-החוץ האמריקאי, כי השגת ההכרה מצד מדינות-ערב בקיומה של ישראל הוא ענין קשה יותר מן הנסיגה הישראלית. ביחוד נוכח נאומי-ההשמדה החדשים של נאצר.

זאת על אף ש"משקיפים בירושלים" עמלים, מצד שני, לשכנע את העולם ואותנו שנאומי-השמדה אלה נובעים מ"קשיים פנימיים" שיש לנאצר עם הסטודנטים שלו. הוא אינו אשם. הוא לא רצה אפילו, כמסתבר, במלחמה אתנו. רק משום קשיים שלו היה נאלץ לוותר גם על השיחות עמנו בקפריסין "נוסח רודוס".

6

אגב, על דעת איש לא עלה הרעיון כי אולי יש אפילו קצת בזיון מוחשי, פשוט אַלמנטארי, בכך שאפילו על רקע נאומים אלה אנו מוסיפים להבין לרוחו של נאצר הפוסל אותנו למגע כלשהו, והננו נכונים אפילו למשא-ומתן לא כל-כך ישיר ובלבד שנשב עם נציגיו בחדר אחד.

ייתכן שהיה צריך לומר ליארינג שאם נאצר נואם כך, אנו בוחרים לשבת עם נציגיו דווקא לא בחדר אחד ואולי אף לא בשני חדרים נפרדים.

ייתכן כי היה צריך לומר לו כי קצת לא נוח לנו להיענות ולהתחשב ב"צרכים הפסיכולוגיים של הצד המנוצח" שעה שאותו צד מוסיף להצהיר כי אחד הצרכים הפסיכולוגיים העיקריים שלו הוא הרצון להשמידנו.

אך מה לעשות שעה שאנו דוגלים, על אף הכל, ב"חתירה לשלום" ...?

כן, החתירה לשלום היא מושג שמדיניותנו, בכל-זאת, מתעללת בו קצת שעה שהיא גורסת כי "השלום חשוב מן השטחים" וש"שטחים תמורת שלום" אינם מקח-טעות ושיש להתחשב ב"ברירה המציאותית" בין שני אלה.

כאילו לא היו שטחים אלה בידי הערבים עד לחמישה ביוני וכאילו לא היתה עובדה זו אחת הסיבות העיקריות לכך שעשרים שנותיה הראשונות של המדינה היו עקובות מדם וכאילו לא היו דווקא "שטחים" אלה ראשי-גשר לסכנות ולכיתור ולאיומים שהודברו במלחמת-ששת-הימים.

כאילו לאחר קביעת "ברירה מציאותית" כמו זו יש משמעות כלשהי להצהרה החגיגית שגבולות שביתת-הנשק עברו ובטלו מן העולם.

כן, יש רק לזכור את ממדי השטחים הללו כדי להבין שבלי הירדן, למשל, כגבולה של ישראל, לא תהיה כל מפה של הסדר אלא בבחינת תיקון של קווי-שביתת-הנשק ותו לא.

כיצד מדיניות כזאת מתקיימת ונראית סבירה?

היא נתקיימה ונסתברה עד כה מכוח ההנחה שהערבים לא יסכימו למשא-ומתן בעתיד הנראה לעין. על כך סומכת המדיניות שלנו יותר מכל.

מעולם לא היתה המדיניות היהודית נשענת במדיה כזאת על קשיות-ערפו של הצד שכנגד.

מעולם לא היתה בה מידה פחותה כל-כך של קיום עצמאי.

יכול אדם לטעון כי על אף ריקותה של מדיניות זו היא יפה לשעתה. אלא ששעה זו עשויה להסתיים בכל רגע.

דוגמא לכך ראינו בימים ש"על סף קפריסין".

שעת נכונותם, האמיתית או המדומה, של הערבים לשיחות, היתה, בעטיה של מדיניותנו, אחת משעות-הסכנה הגדולות למעמדה של ישראל.

מדיניות-החוץ שלנו עיקרה התכסיס המכסה על התוך הנעדר, המטפח אשליות ומרגיע בהלות-רגע, כגון בענין מידת נאמנותה של ארצות-הברית בעמידתה לימיננו.

זוהי מדיניות שהוציאה אל מחוץ לתחומה את כל יסודות הטיעון המהותי, העקרוני, שבו עמדנו בכל זירות בינלאומיות עד כה ושבלעדיו מתערער גם מעמדנו בגבולות הישנים ובלעדיו נעשות טענותיהם של הערבים נגד נוכחותנו כאן בכלל טענות שיש בהן הגיון.

תוצאתה המוחשית האחת של מדיניות זו היא הימנעות מכל פעולות התנחלות בגבולות החדשים. הינזרות מדברים שהיו מיסוד קיומנו בארץ זו מאז ראשית שיבת-ציון. מדיניות זו קרובה לשלב שממנו והלאה היא עתידה להתגלגל יחד אתנו במדרון תלול.

10

שעת-כושר זו שבין פרק לפרק היא, כאמור, אולי הזדמנות אחרונה לשינוי הקו מיסודו. לשם כך עלינו לעשות דבר אחד. עלינו לראות כיסוד למדיניותנו את המציאות החדשה, האמיתית, את העובדה שזו הפעם הראשונה נחתכה מפת האיזור לפי כורח מוחשי, אורגאני, של הוויית האיזור, ולא לפי הסדרים שרירותיים ומקריים של צד שלישי או של פלישות-שוד, כמו במקרה סיפוח "הגדה המערבית" לממלכה הירדנית. עלינו להניח ביסוד מדיניותנו את העיקרון האומר כי על אף התרחקות הגולה מישראל כיום, מיועדת ארץ זו לרובו של העם היהודי שיצטרך לחיות בה חיים של הגיון, של שלימות ובטחון. אילו ביססנו מיד לאחר המלחמה את מדיניותנו על עיקרים אלה, היתה עמידתנו עכשיו נזקקת פחות לחסדי ניסוחים מלאכותיים כדי לסמוך בהן משענותינו, כל שעה שהן הולכות ונשמטות.

11

מדיניות-חוץ זו מתנהלת, כידוע, באישור הממשלה, וכל השרים אחראים לה. אך ממשלת-הליכוד קמה כדי להושיע את ישראל במאמצים משותפים, ולא כדי שערעור יסודי קיומה יעשה מתוך אחריות משותפות. עת להוציא את עתידה של ישראל מבין סבכיה של מדיניות האשליות והדמדום. נלא, עשוי הוא להימצא על פי תהום ואנו רואים ומחשים.